

2018 metų atmintinos datos Kaišiadorių rajone

Vytautas BUDVYTIS
Kaišiadorių muziejaus
muziejninkas

Pradedant naujus metus ir pasifinkant Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmetį, skaitytojams pateikiame svarbiausias 2018 metų atmintinas datas.

Prieš 670 metų. 1348 m. vasario 2 d. tarp Lietuvos ir Vokiečių ordino (kryžiuočių) kariuomenių prie Strėvos upės (spėjama, netoli Žiezmarų) įvyko Strėvos mūšis.

Prieš 600 metų. 1418 m. Vytautas ir Jogaila su palydovais plaukdami Nemuną Veliuoną, į pasitarimą su kryžiuočiais, apsisusto Darsūniškio pilyje.

Prieš 400 metų. 1618 m. (kitais duomenimis – 1619 m.) Bohdano Oginskio iniciatyva išspausdinamas bene svarbiausias Vievio Oginskių spaustuvės leidinys – Meletijaus Smotrickio „Slavų kalbos gramatika“. Vėliau ši knyga kelis kartus perleista Rusijoje (nenurodant autoriaus). Iš jos mokėsi ne viena rusų karta, tarp kitų – ir didysis rusų mokslininkas Michailas Lomonosovas.

Prieš 190 metų. 1828 m. Gabriėliaus Juozapo Oginskio (1784–1842) iniciatyva Oginskių dvare Mūro Strėvininkuose įkurtas audimo ir audinių balinimo fabrikas (manufaktūra). Gamyba fabrike pradėta 1828 m. birželio 29 d., iki 1830 m. sausio pagaminta 70 gabalų (rietimų) „kamertucho“, 80 gabalų languoto ir 76 gabalai lygaus spalvoto kartūno, 328 gabalai drobės. Dvaro savininkas G. Oginskis dalyvavo 1831 m. sukilime. Dėl to buvo konfiskuotas Mūro Strėvininkų dvaras. Rūnuose įrengtos kareivinės ir karo ligoninė. Konfiskavus dvarą, uždaryta ir manufaktūra.

Prieš 150 metų. Gimė Kazimieras Kibelis (1868 m. kovo 15 d. Lomoje, Kvėdamos parapijoje, Šilalės r. – 1902 m. vasario 16 d., palaidotas Žaslių bažnyčios šventoriuje) – kunigas, teologijos magistras, Žaslių bažnyčios statytojas ir klebonas, lietuvių tautinio atgimimo ugdytojas, lietuviškos spaudos platinimo organizatorius, knygnešys.

Prieš 145 metų. Gimė Vincentas Jakševičius (1873 m. – 1936 m. liepos 19 d. Kaišiadoryse, palaidotas Kaišiadorių kapinėse) – skulptorius, bažnyčių dekoratorius.

Gimė Juozapas Kukta (1873 m. vasario 3 d. Trakinių k., Kurkių valsč., Ukmergės apskr. – 1942 birželio 16 d. Kaune, palaidotas Kaišiadorių katedros kriptoje) – pirmasis Kaišiadorių vyskupas, visuomenininkas, lietuvių puoselėtojas.

Gimė Teofilis Matulionis (1873 m. birželio 22 d. Kudoriškio kaime, Alantos par., Molėtų r. – 1962 m. rugpjūčio 20 d. Seduvoje, palaidotas Kaišiadorių katedros kriptoje) – arkivyskupas, Kaišiadorių vyskupijos valdytojas, palaimintasis.

Gimė Alfonsas Petrusis (1873 m. rugpjūčio 4 d. Kateliškių k., Vabalninko valsčiuje, Biržų apskrityje – 1928 m. birželio 28 d. Musninkuose, palaidotas Mus-

ninkų bažnyčios šventoriuje) – kunigas, Paparčių klebonas (1927–1928), 1918 m. vasario 16 d. Lietuvos Valstybės atkūrimo akto signataras. 2008 m. Paparčiuose kun. A. Petrušui pastatytas medinis paminklas (skulpt. S. Juraška).

Prieš 100 metų. Iš Rumšiškių į Lietuvos savonius 1918 m. išėjo 10 vyrų (A. Kazlauskas, S. Ulozevičius ir kt.). Lietuvos Nepriklausomybės kovų (1918–1923 m.) savonoriai palaidoti Kaišiadorių, Žaslių, Žiezmarų, Rumšiškių, Darsūniškio, Kalvių, Paparčių, Cineikių ir kt. kapinėse.

1918 m. gimė Lietuvos Laisvės kovotojai, pokario partizanai Kazys Surmilavičius-Klevas, Klevelis (Laukagalvis, Žaslių valsč.), Zigmantas Rudys-Smilga

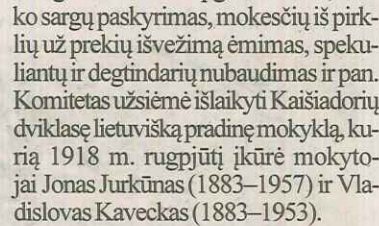
Lietuvos Nepriklausomybės kovų savonorių kapai (1919–1923) Žaslių kapinėse, 2015 m.

(Skėriai, Žaslių valsč.), Pranas Jaromskas-Perkūnas (Dubeliai, Kaišiadorių valsč.), Vaclovas Kareckas-Jovaras (Budeliai, Žaslių valsč.), Alfonsas Aliukevičius-Saulė (Darsūniškis), Pranas Petkevičius-Kariūnas (Klevų Būda, Kaišiadorių valsč.).

1918 m. Bučionių kaime buvusi mokykla. 1918 m. Žičiaus namuose Rečionyse buvo įkurta pradžios mokykla. 1918 m. lietuviškos pradžios mokyklos taip pat veikė Liutonyse, Kazokuose, Sevelionyse, Šnipeliuose, Vilūnuose, Darsūniškyje, Dovainonyse, Kalviuose, Vilkiskėse.

Iš Žaslių kilęs JAV lietuvis, teisininkas Balys Mastauskas (Frank Mast) (1889 m. kovo 13 d. Žasliuose – 1961 m. rugpjūčio 16 d. Čikagoje, JAV) nuo 1918 m. įsijungė į Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo darbą ir 1918 m. gegužės 3 d. jo pastangomis lietuvių delegacijai (kuriai jis pats vadovavo) pavyko gauti audienciją pas JAV prezidentą V. Vilsoną. 1918 m. Lietuvos informacijos biuras jį pasiuntė į Europą rūpintis Lietuvos laisvės reikalais.

1918 m. lapkričio 23 d. Kaišiadoryse susikūrė parapijos komitetas – ši diena laikoma Kaišiadorių savivaldos pradžia. Komiteto pirmininku tapo kun. Alfonsas Varnas (1884–1952). Pirmaeilais komiteto darbais buvo milicijos būrio suorganizavimas ir apginklavimas, miško sargų paskyrimas, mokesčių iš pirklių už prekių išvežimą ėmimas, spekuliantų ir degindarių nubaudimas ir pan. Komitetas užsiėmė išlaikyti Kaišiadorių dviklasę lietuvišką pradinę mokyklą, kurią 1918 m. rugpjūtį įkūrė mokytojai Jonas Jurkūnas (1883–1957) ir Vladislovas Kaveckas (1883–1953).

Paminklas Vasario 16-osios akto signatarui kun. Alfonsui Petrušui (1873–1928) Paparčiuose (skulpt. S. Juraška) V. Budvyčio nuotr.

1918 m. lapkričio 25 d. prie Kaišiadorių geležinkelio stoties bolševikai organizavo mitingą, kuriame reikalavo pašalinti „buržuazinę Lietuvos tarybą“. 1918 m. gruodžio 11 d. apie 300 kaišiadoriečių susirinko į mitingą prie geležinkelio stoties; jame komunistai ragino kurti tarybas.

Prieš 90 metų. 1928 m. Žasliuose, Vytauto gatvės pradžioje, kur buvo įsikūrusi Žaslių valsčiaus savivaldybė (dabar – Vytauto g. 3), kryžkelėje, buvo pastatytas Lietuvos nepriklausomybės dešimtmečiui atminti skirtas kryžius. Nugriautas 1964 m., atstatytas 1990 m.

1928 m. Žiezmarų miestelio aikštėje pastatytas Nepriklausomybės paminklas, kurio vietoje 1932 m. dailininkas

Adomas Jakševičius (1908–1967) suprojektavo ir pastatė Laisvės paminklą. Paminklas sovietinės valdžios nugriautas, 1991 m. atstatytas. Gimė Algirdas Šocikas (g. 1928 m. gegužės 14 d. Žaliame Ostempe – 2012 m. lapkričio 21 d. Kaune) – boksas, boks treneris, daugkartinis Europos, SSRS ir Lietuvos sunkaus svorio bokso čempionas, vienas garsiausių Lietuvos sportininkų. Gimė Zenonas Lapinskas (1928 m. birželio 10 d. Kamajuose, Rokiškio r. – 1991 m. lapkričio 10 d. Kaune, palaidotas Karmėlavos kapinėse) – žurnalistas. 1961–1968 m. Kaišiadorių rajono laikraščio redaktorius. Kaišiadoryse vadovavo rajono medžiotojams. Mėgo fotografuoti.

1928 m. rugsėjo 25 d. vysk. Juozapas Kukta naujoje Kaišiadorių katedroje prie laikinojo altoriaus laikė pirmąsias šv. Mišias. 1928 m. gruodžio 23 d. oficialiai uždarama senoji Kaišiadorių bažnyčia ir pereinama su visomis pamaldomis į naująją katedrą, pirmąsias šv. Mišias aukėjo kun. Alfonsas Varnas, pamokslą pasakė kun. Nikodemus Švozglis-Milžinas.

Prieš 80 metų. Mirė Leopoldas Godovskis (1870 m. vasario 13 d. Žasliuose – 1938 m. lapkričio 21 d. Niujorke) – pianistas, pedagogas, kompozitorius, žinomiausias pasaulyje žaslietis.

Prieš 70 metų. 1948 m. balandžio 8 d. „Bolševikiniu keliu“ laikraštis išspausdino vedamąjį „Burkimės į kolektyvinius ūkius“; prasidėjo masinis ūkininkų varymas į kolkūzus.

1948 m. gegužės 22 d. į 53 vagonų ešeloną Kaišiadorių geležinkelio stotyje trėmimui į Jeniseiską (Krasnojarsko kraštas) buvo suvežtos 196 šeimos iš Kaišiadorių ir 175 šeimos iš Jiezno rajonų – iš viso 915 žmonių, iš jų 280 vaikų. Tai didžiausi pokario metų trėmimai iš Kaišiadorių.

Prieš 60 metų. 1958 m. prie Darsūniškio pradėtas pilti 4 km ilgio ir 4 m aukščio pylimas, saugantis gyvenvietę nuo Nemuno vandens, kurio lygis pakilo pastačius Kauno hidroelektrinę. O senosios Rumšiškės perkeltos (1958–1959 m.) apie 2 km į šiaurės rytus nuo buvusios vietos.

Gimė Vaidotas Daunys (1958 m. sausio 2 d. Rokiškyje – 1995 m. liepos 29 d. Vilniuje, palaidotas Rumšiškių kapinėse) – rašytojas, eseistas, poetas, literatūros kritikas.

Prieš 45 metus. Mirė Jonas Aistis (Aleksandravičius) (1904 m. liepos 7 d.

Kampiškių dv., Aukštosios Panemunės valsč., Kauno apskr. – 1973 m. birželio 13 d. Vašingtone, 2000 m. birželio 29 d. perlaidotas Rumšiškių kapinėse) – poetas, eseistas.

Prieš 40 metų. 1978 m. pastatytas Kaišiadorių miesto Vykdomojo komiteto pastatas (dabar Viešoji biblioteka). 1978 m. rugsėjo 1 d. Kaišiadoryse atidaryta 2-oji vidurinė (dabar Vaclovo Giržado progimnazija) mokykla.

1978 m. gruodžio 17 d. „Verpeta“ (tuo metu vadinosi Lietuvos veterinarijos mokslinių tyrimų instituto (LVMTI) etnografiniu ansambliu) surengė Kaišiadoryse pirmąjį koncertą.

Prieš 30 metų. 1988 m. gegužės 29 d. Popiežius Jonas Paulius II vysk. Vincentą Sladkevičių (1920–2000) pakeliam į kardinolus.

1988 m. birželio 24 d. Rumšiškėse susikuria pirmoji Kaišiadorių rajone (ir trečioji Lietuvoje – po Vilniaus ir Kauno) Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio iniciatyvinė grupė.

1988 m. rugpjūčio 30 d. Kaišiadoryse susikuria Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio grupė.

1988 m. rugsėjo 20 d. iš Kaišiadorių rajono Vykdomojo komiteto pirmininko pareigų atleistas Mykolas Gudžius, ejęs pareigas nuo 1962 m.; pirmininku išrinktas Vytautas Streikauskas.

1988 m. spalio 1 d. Kaišiadoryse įvykta pirmasis Sąjūdžio mitingas.

1988 m. lapkričio 6 d. Aleksandravičių sodybvietėje Dovainonyse buvo pašventintas kryžius, o prie kelio Rumšiškės–Dovainonys atidengtas poeto Jono Kossu-Aiščio-Aleksandravičiaus (1904–1973) atminimo stogastulpis (autorius Leonas Juozonis).

1988 m. lapkričio 13 d. prie Kaišiadorių kultūros namų iškilmingai pakelta Lietuvos Trispalvė, kurią jočiūnietis

Senoji Rumšiškių mokykla, kuri, keliantis miesteliui (1958–1959 m.), perkelta į Mičiūnus (Nemaitonių sen.). Halinos Babkauskienės rinkinys Kaišiadorių muziejaus nuotr.

Pranas Dzimidavičius tarybiniais metais išsaugojo išardytą dalimis.

Prieš 25 metus. 1993 m. atstatyti sovietmečiu nugriauti Kaišiadorių katedros vartai.

Mirė Vaclovas Giržadas (1961 m. lapkričio 22 d. Valakų kaime, Šiaulių r. – 1993 m. vasario 13 d. Kaišiadoryse, palaidotas Kaišiadorių kapinėse) – pedagogas, mokyklų direktorius, vienas iš Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio organizatorių Kaišiadoryse. Po jo mirties, 1993 m. spalio 28 d. Kaišiadorių 2-ajai vidurinei mokyklai suteiktas V. Giržado vardas (dabartinė – Kaišiadorių Vaclovo Giržado progimnazija). Mokyklos muziejuje įrengta memorialinė ekspozicija.

1993 m. vasario 14 d. Algirdas Brazauskas buvo išrinktas Lietuvos Respublikos prezidentu (surinkęs 60 proc. rinkėjų balsų, S. Lozoraitis – 38 proc.). Tai buvo pirmieji Lietuvos istorijoje visuotiniai prezidento rinkimai (vasario 25 d. iškilminga Prezidento A. Brazausko inauguracija).

1993 m. birželio 25 d. Žemės ūkio banko Kaišiadorių skyriuje talonai pradėti keisti į litus.

Prieš 20 metų. Mirė Benediktas Trakimas (slapyvardis Genelis) (1921 m. gruodžio 15 d. Naujažerio kaime, Žaslių valsč. – 1998 m. gegužės 5 d. Vilniuje, palaidotas Migūčionių kapinėse, Trakų r.) – partizanas, Didžiosios Kovos apygardos štabo viršininkas. 1992 m. suteiktas dimisijos pulkininko leitenanto laips-

nis, 1998 m. apdovanotas Vyčio Kryžiaus 3-ojo laipsnio ordinu. Iki mirties B. Trakimas buvo atkurtos LLKS Didžiosios Kovos apygardos vadu.

1998 m. gegužės 27 d. Kaišiadorių rajono tarybos sprendimu įkurtas Kaišiadorių muziejus.

1998 m. rugpjūčio 23 d. Kaišiadorių kapinėse koplyčią Didžiosios Kovos apygardos Laisvės kovotojams pašventino buvęs politinis kalinys, Kaišiadorių vyskupijos kancleris, prelatas Jonas Jonys (1912–2005). Juodo granito plokštėse įrašytos 358 partizanų pavardės. Koplyčią suprojektavo kaišiadoriētis architektas Stasys Petrauskas. Skulptūras sukūrė Audronė Skarbaliūtė iš Praveniškių, vitražus – iš Žiezmarų kilęs profesorius Kazys Morkūnas (1925–2014).

1998 m. gruodžio mėn. pirmą kartą lietuvių kalba viena knyga išleistas visas Šventasis Raštas. Naujojo Testamento vertėjas kun. Česlovas Kavaliauskas, buvęs Kaišiadorių katechetinio centro vadovas. Išleido „Katalikų pasaulio“ leidykla, išspausdino A. Jakšto spaustuvė Kaišiadoryse.

Prieš 10 metų. Nuo 2008 m. Kruonyje vyksta klasikinės muzikos festivalis „Renesanso naktys Kruonyje“. Festivalio koncertai vyksta Kruonio bažnyčioje arba dvarvietėje.

2008 m. vasario 19 d. Kaišiadorių viešojoje bibliotekoje pristatyta Kaišiadorių muziejaus išleista knyga „Atsimintys Kaišiadorys“ (sudarytoja Marija Marcevičienė).

2008 m. gegužės mėn. nugriautas svarbus Kaišiadorių istorinis akcentas – prof. Viktoro Ruokio (1885–1971) gyvenamasis namas (Gedimino g.).

2008 m. gegužės 1 d. Kaišiadoryse įvyko Dievo Tamo Teofiliaus Matulionio (1873–1962), Kaišiadorių arkivyskupo, gyvenimo ir kankinystės bylos

proceso vyskupijos etapo užbaigimo minėjimas. Sielovados centre pranešimą apie T. Matulionio gyvenimą ir veiklą skaitė beatifikacijos bylos istorikų komisijos narys, istorijos mokslų dr. doc. S. Jagelevičius. Kaišiadorių katedroje vyko bylos proceso užbaigimo sesija. Joje dalyvavo Apaštalinis nuncijus Lietuvoje arkivysk. dr. P. S. Zurbrigggen, arkivysk. J. Bulaitis, atvykęs iš Romos, Telšių vysk. dr. J. Boruta SJ, Panevėžio vysk. J. Kauneckas, Panevėžio vysk. emeritas J. Preikšas, Kaišiadorių vysk. J. Matulaitis ir kt.

2008 m. liepos 25 d. Kaišiadoryse lankėsi Estijos Respublikos Jegevos rajono delegacija. Tarp Kaišiadorių ir Jegevos rajonų pasirašyta bendradarbiavimo sutartis.

2008 m. spalio 3 d. – Sąjūdžio 20-mečio minėjimas. Atminimo lentos atidengimas ir pašventinimas (vysk. J. Matulaitis) prie Kaišiadorių viešosios bibliotekos. Filmo apie Atgimimo įvykius Kaišiadorių krašte pristatymas (aut. L. Gliniskis). Svečiai – prof. V. Landsbergis, K. Uoka.

2008 m. lapkričio mėn. Popiežius Benediktas XVI suteikė Jo Šventenybės kapeliono (monsinjor) titulą Kaišiadorių vyskupo generalvikarui teol. dr. kun. Algirdui Jurevičiui.

Išsamus 2018 metų atmintinų datų Kaišiadorių rajone sąrašas –

www.kaisiadoriumuziejus.lt.